

Vliv globalizace na růst HDP zemí EU

Schmutzer Jan

Sekce – EKONOMIKA,

Fakulta ekonomická, 2. ročník

Bakalářský studijní program – PODNIKOVÁ EKONOMIKA – MS

Abstrakt: Předkládaná esej se zaměřuje na globalizaci s důrazem na její pozitivní a negativní vlivy na růst HDP v prostředí EU. Cílem práce je na 10% hladině významnosti provést analýzu síly korelace mezi indexem globalizace a růstem HDP v zemích EU a zhodnotit potenciálně možné faktory, které mohly vést k výsledkům z provedené analýzy.

Klíčová slova: Evropská unie, globalizace, integrační procesy, ekonomický cyklus, HDP

1 Úvod

Ve své podstatě globalizace označuje proces, kdy se části světa navzájem spojují a stávají se provázanějšími na základě mezinárodních dohod – jedná se tedy o celosvětové sjednocování kultury, trhu a politiky. Předkládaná práce pojednává o dopadech globalizace na růst HDP členských zemí Evropské unie, jejím hlavním úkolem je potvrzení (resp. případné zhodnocení) hypotézy o závislosti růstu HDP na indexu globalizace v zemích EU. Práce samotná je strukturována na teoretickou část, která je věnována obecnému popisu globalizace, makroekonomickému vývoji a EU, a na část praktickou, která je věnována korelační analýze. Přesný metodologický postup analýzy je popsán v kapitole 5.

2 Globalizace

Bednářová (2016) globalizaci popisuje jako dynamicky se vyvíjející socioekonomický jev, který se projevuje ve všech společenských sférách. Pro tento jev je charakteristický vývoj založený na spontánnosti a volnosti i přes fakt, že v mnoha situacích jsou globalizační procesy stimulovány institucemi světové ekonomiky.

Na globalizaci lze také nahlížet jako na proces růstu velikosti sociálních systémů a interkulturních vazeb, které ovlivňují a zároveň jsou ovlivňovány ekonomickými, ekologickými, geografickými, politickými a sociálními faktory. Mimo zmíněné ovlivňuje také i kulturu a tradice, které jsou v různých částech světa odlišné. Výměna názorů a tradic tak nemusí být vždy žádána (Sheffield a kol. 2013).

2.1 Pozitivní a negativní přínosy

Mezřický (2012) mezi pozitivní přínosy globalizace řadí růst objemu celosvětově obchodovaných statků a služeb a dynamičnost investičních toků především ve finančním sektoru. Další pozitivní dopad shledává v oblasti investic, kdy může globalizace zapříčinit příliv zahraničních investic za následku růstu ekonomiky a vzniku nových pracovních míst. Jako důležitý dopad globalizace také popisuje technologický transfer, tedy přínos nových technologií a know-how do oblastí podnikání, ve kterém mohou zvýšit efektivitu i konkurenceschopnost. Globalizace dále dala vzniku různým nadnárodním organizacím, resp. integračním uskupením jako mj. ASEAN, EU NAFTA, založené na vzájemné hospodářské, politické i sociální kooperaci. Mezi negativní dopady pak řadí nekontrolovatelnost toku statků, služeb a finančních prostředků, možný vznik závislosti na exportu především u rozvojových zemí, což by mohlo vést ke ztrátě jejich konkurenceschopnosti, zvláště v době, kdy dochází k přesunu výroby do světových periferií. Dále existují i enviromentální dopady, kdy rychlý a nekontrolovatelný růst v některých odvětvích může vést k negativním ekologickým dopadům jako např. znečištění ovzduší a zdrojů pitné vody, znehodnocování pesticidní půdy či nadměrné produkci odpadu. V globálním prostředí, kdy je spíše upřednostňován celek (respektive integrační uskupení či mezinárodní organizace), dochází také ke ztrátě tradičních hodnot, které jsou eliminovány kvůli přizpůsobování se globálním trendům.

Na problematiku navazuje Buřík (2005), který shledává, že negativní konsekvencí globalizačních procesů je fakt, že spojení a liberalizace vede k usnadnění dopadů krizí, kdy například krize jednoho členského státu organizace může vést k negativnímu ovlivnění celého uskupení. Příkladem je kurzový propad měn, například dolaru, jeho propad by neovlivnil pouze samotné USA, ale i další ekonomiky napříč celým světem.

2.2 Historie globalizace

Lze říci, že v posledních desetiletích globalizační procesy rostly, díky čemuž se do popředí dostal mezinárodní obchod a zřetel byl brán i na investice v internacionálním prostředí. Globalizace hojně využily především vyspělé země, kterým rozvoj mezinárodního obchodu přinesl nemalé výhody. Rozvojové země pak spíše hledaly své místo v globálním prostředí. Mezinárodní obchod a konkurenceschopnost vyspělých zemí jim totiž většinou zařídili závislost na dovozu nedostupných statků z vyspělých zemí. V ojedinělých případech globalizace rozvojovým zemím přinesla zahraniční kapitál od investorů ochotných do těchto periferií přenést své podniky, například díky levnější pracovní síle či daňovému systému rozvojové země.

2.3 Budoucnost globalizace

Hirst a Thompson (2019) zastávají názor, že budoucnost globalizace bude spojena především se změnou klimatu a environmentálními problémy, kdy se klimatická situace bude nadále zhoršovat a do roku 2050 bude mít destabilizující následky a za dalších 30 let následky katastrofální, například změnou klimatu způsobené desertifikace, záplavy, degradace orné půdy, šíření nemocí a migrace budou znamenat pro svět zásadní problémy.

V reakci na nekontrolovatelný pohyb statků, služeb a financí lze konstatovat, že v budoucím vývoji globalizace může nastat silný vzestup protekcionistické politiky, která bude využívat nástrojů jako vyšší cla a omezování přístupu na domácí trh, aby státy uchránily své tuzemské produkty. Dále lze předpokládat, že budoucí vývoj ovlivní technologický pokrok, při nynějším růstu technologií lze predikovat, že za rozšíření digitálních technologií a internetu dojde ke vzniku virtuálních trhů a virtuálního obchodu, který plně odstraní vzdálenostní bariéry.

Dění v teritoriální oblasti není jednoduché odhadnout, avšak mohou nastat dvě možné situace, kdy buď dojde k růstu regionalizace a většímu zaměření na mezinárodní spolupráci a vzniku nových internacionálních obchodních bloků, jako například APEC a EU, za možného vzniku nových ekonomických center zaměřených na rozvojové oblasti v Africe, Asii a Latinské Americe, nebo naopak k nevoli států k participaci v oblasti mezinárodního obchodu a spolupráce za následku podpory protekcionismu či vystupování z mezinárodních organizací.

3 Makroekonomický vývoj

Makroekonomický vývoj státu je spojený s celkovou ekonomickou situací v dané zemi. Sestává se z mnoha odlišných indikátorů, které o hospodářské situaci podávají přehled v reálném čase. Mezi nejdůležitější makroekonomické ukazatele patří HDP, cenová hladina (resp. míra inflace), míra nezaměstnanosti, saldo obchodní bilance, bilance běžného účtu aj.

Ekonomický vývoj hospodářství v národním kontextu je dán mnoha faktory, je ovlivňován vládní politikou, fiskální i monetární politikou, technologickým pokrokem a socio-demografickými změnami. Zlepšení ekonomického stavu země může znamenat mnohé výhody pro její ekonomiku, jako např. hospodářský růst, nízkou míru nezaměstnanosti, nízkou míru inflace, zvyšování kupní síly obyvatelstva, přiblížení k paritě důchodové distribuce mezi obyvatelstvem ad. Špatně realizovaná

hospodářská politika může pro ekonomiku naopak znamenat negativa, jako například vznik recese, růst nezaměstnanosti a inflace.

Obecně lze makroekonomický vývoj popsat jako zásadní ukazatel pro posuzování ekonomického „zdraví“ státu, je mj. úzce spojen s realizovanou hospodářskou politikou, která může ekonomiku i obyvatelstvo pozitivně i negativně ovlivnit.

3.1 Hospodářský růst

Ekonomické cykly jsou jevem spojeným s vývojem agregátní poptávky, agregátní nabídky a mj. také s vývojem technologií a politickou situací. Při sledování vývoje ekonomiky v dlouhodobém horizontu lze pozorovat cyklické změny skládající se z následujících fází: sedlový bod, expanze, vrchol, recese a konjunktura. Hospodářským cyklem se rozumí oscilace skutečného produktu okolo potenciálního produktu. V situaci expanze dochází obvykle k převisu agregátní poptávky nad agregátní nabídkou, což vyvolává tlaky na růst produkce a investic. Poptávkový tlak naopak vede k růstu cenové hladiny, růst spotřebních výdajů pak vede právě k růstu skutečného produktu, na trhu s penězi roste poptávka po penězích a roste i úroková míra. Tato situace pokračuje až do vrcholu, tzv. bod přeinvestování, kdy nátlak na růst produkce a investiční činnost vyústili v nadprodukcí statků a služeb a pro trh je v takovém případě charakteristický převis agregátní nabídky nad agregátní poptávkou, firmy nerealizují očekávané zisky a začínají propouštět, roste nezaměstnanost, klesají investiční i spotřební výdaje a cenová hladina. S poklesem spotřebních výdajů klesá i poptávka po penězích a úroková míra a klesá i skutečný produkt, ekonomika se v takovém případě nachází v recesi. Tato nepříznivá situace končí sedlovým bodem, kdy dochází k vyrovnaní agregátní poptávky a agregátní nabídky a následuje fáze oživení, kdy ekonomika opět expanduje. V případě překonání minulé úrovně vrcholu se ekonomika nachází v konjunkturu, která je součástí nové expanze (Kraft 2021).

4 Evropská unie

Evropská unie je mezinárodním uskupením, jež se sestává z 27 členských států, které bylo založeno roku 1957 na základě Římských smluv jako Evropské hospodářské společenství a postupem času se rozšířilo na unii. Cílem EU je podporovat mír, stabilitu a prosperitu v Evropě. Unie dále vytváří společný trh, který umožňuje volný pohyb statků, služeb, kapitálu a lidských zdrojů mezi svými členy. Vzniklý společný trh zapříčinil eliminaci obchodních bariér, zlepšení ekonomické situace a vytvoření mnoha pracovních míst. Jako další cíl si EU stanovila ochranu svobod a práv občanů a

hodnot, jako je demokracie a právní řád. V současnosti je největším světovým hospodářstvím a hraje významnou roli v globálním prostředí, ať už v oblasti klimatických změn a ochrany životního prostředí, nebo migraci, obchodu aj. (Evropa & já 2021).

5 Korelační analýza

Údělem této kapitoly je provedení korelační analýzy mezi růstem HDP a indexem globalizace. Závislost proměnných bude zkoumána pomocí statistického programu IBM SPSS na 10% hladině spolehlivosti, kdy budou výsledky s vyšší hladinou abstrahovány z důvodu statistické nevýznamnosti. Vypočtené korelační koeficienty budou hodnoceny na základě Evansovy příručky následovně (Hindls a kol. 2007):

- 1,00–0,80 velmi silná korelace,
- 0,79–0,60 silná korelace,
- 0,59–0,40 střední korelace,
- 0,39–0,20 slabá korelace,
- 0,19–0,00 velmi slabá korelace.

V případě záporných koeficientů korelace budou závěry identické, jen označovány jako záporná korelace, která indikuje nepřímou úměrnost mezi proměnnými. Kladná korelace pak indikuje přímou úměrnost.

Hypotézy korelační analýzy jsou stanoveny následovně:

- H_0 : mezi růstem HDP a indexem globalizace existuje závislost
- H_1 : $\text{non}H_0$

5.1 Vliv globalizace na ekonomiky EU

Tabulka 1 reflektuje výsledky provedené korelace mezi indexem globalizace a růstem HDP za období 1990–2021, ze zkoumaných členských zemí EU byla statisticky významná korelace prokázána pouze u sedmi zemí, jedná se především o slabou až středně silnou korelaci. Lze pozorovat, že u západních zemí byla prokázána korelace záporná a u východních naopak kladná. Tento výsledek lze přisoudit vztahu těchto zemí k tehdejší RVHP, která zanikla roku 1991, kdy se zúčastněné státy východní Evropy musely reintegrovat se západní Evropou a potýkat se svou transformací a regionální

ekonomickou integrací. Procesy eliminace protekcionismu, internacionalizace podnikání a liberalizace obchodu a všeobecně mezinárodních vztahů těmto zemím, které se západu stranily, přinesly mnohé možnosti.

Tabulka 1: Výsledek korelační analýzy, vztah mezi indexem globalizace a růstem HDP v EU

HDP	Bulharsko	Estonsko	Chorvatsko	Itálie	Lucembursko	Německo	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko
IG	$\rho=0,474$	$\rho=-0,336$	$\rho=-0,382$	$\rho=-0,336$	$\rho=-0,395$	$\rho=-0,330$	$\rho=-0,347$	$\rho=-0,327$	$\rho=0,400$
	$\text{sig}=0,007$	$\text{sig}=0,100$	$\text{sig}=0,059$	$\text{sig}=0,068$	$\text{sig}=0,028$	$\text{sig}=0,070$	$\text{sig}=0,056$	$\text{sig}=0,072$	$\text{sig}=0,028$
výsledek	Nezamítáme H_0, nepřijímáme H_1								

Zdroj: vlastní výpočty v programu IBM SPSS na základě dat WB a ETH Zurich

Za výsledky analýzy může být zodpovědné strukturální složení HDP těchto zemí, které reflektuje tabulka 2. Kromě Bulharska a Rumunska jsou zbylé země z tabulky 2 vyspělé, tyto dvě země jsou naopak rozvojové, jelikož je podíl jejich terciálního sektoru na HDP pod 70 %, tento podíl je typický naopak pro země vyspělé. Obě země jsou pod průměrem podílu všech zemí z tabulky 2, podíl průmyslu a zemědělství však mají nadprůměrný. Nízký podíl terciálního sektoru na HDP může v globalizačním prostředí znamenat, že se negativní vlivy nemusí až tak příliš promítnout do samotné ekonomiky určitého státu, například finanční krize. Vysoký podíl průmyslu a zemědělství v kombinaci s rozprodáváním státních podniků zahraničním investorům, což bylo pro státy tehdejšího východního bloku typické, mohli vést k přísunu finančních toků ze zahraničí, které mohly být proinvestovány. Přínos financí vedl k růstu peněz v oběhu, a tedy i k růstu agregátní poptávky a produktu. Lze říci, že tyto jevy mohly vést k tomu, že globalizační procesy v těchto zemích měly spíše pozitivní dopad na růst HDP, který vyšel i na základě korelační analýzy, kdy byla u obou zemí prokázána středně silná kladná korelace. Ta indikuje přímou úměru mezi zkoumanými proměnnými, tj. s růstem indexu globalizace roste i HDP.

Tabulka 2: Strukturální složení HDP

Stát	podíl služeb na HDP	podíl průmyslu na HDP	podíl zemědělství na HDP	Σ
	%			
Bulharsko	64,1	27,3	8,6	100
Estonsko	74,9	23,1	2	100
Chorvatsko	77,3	19,8	2,9	100
Itálie	69	29	2	100
Lucembursko	88,6	11,2	0,2	100
Německo	70	29,1	0,9	100

Portugalsko	78,1	19,7	2,2	100
Rakousko	73	25,8	1,2	100
Rumunsko	52,1	36,1	11,8	100
$\bar{x}$	71,9	24,6	3,5	-

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat WB

Globalizace v těchto zemích výrazně ovlivnila i další odvětví. V Chorvatsku a Bulharsku globalizace přinesla rozvoj cestovního ruchu, zahraniční turisté tak přispívají k rozvoji ekonomiky země a ovlivňují kulturní oblast ve významných turistických střediscích, zejména v oblastech pobřeží Jaderského a Černého moře. V Rumunsku se globalizace významně podílela na rozvoji dopravních uzlů a logistických procesů, kdy díky zahraničním investicím došlo k vybudování dopravní infrastruktury, který byla v zemi silně zanedbaná. Pro Estonsko byl naopak s globalizací spojen vývoj informačních technologií, což umožnilo urychlení procesu digitalizace ve firmách a k jejich rychlému proniknutí na mezinárodní trhy. V Itálii globalizační procesy ovlivnily především módní průmysl, kdy bylo módním značkám umožněno expandovat do celého světa a získat tak mezinárodní prestiž. Lucembursko a Rakousko díky těmto procesům získali své postavení na poli financí, zejména expanze bank a pojišťoven do celé Evropy umožnila další významný vývoj finančního sektoru. V Portugalsku došlo k rozvoji především v exportu, zejména byl zaznamenán rozmach v oblasti vývozu vína, textilu a námořních produktů. Německu globalizace pomohla významně k rozvoji celé ekonomiky jako takové, která je nyní jednou z nejvyspělejších ekonomik světa, je aktivní na mezinárodních trzích a zahraniční investice země významně napomáhají dalšímu ekonomickému růstu.

Dalším důvodem může být fakt, že vyspělejší země musí v globálním kontextu, resp. i díky integračním procesům odvádět vyšší finanční prostředky do integračních uskupení, zde právě například do EU. Jelikož jde o její členské státy, tyto prostředky by mohly státy racionálně proinvestovat, což by mohlo vést k jejich ekonomickému růstu. Tyto státy se označují jako „čistí plátcí“, opakem jsou „čistí příjemci“, kteří z rozpočtu EU získávají více prostředků, než do něj odvádějí. Jako další možný důvod, proč u zbylých zemí z tabulky 1 vyšla záporná korelace, lze označit snižování vlivu vlád na chod své vlastní ekonomiky, který je spojen s upřednostňováním hodnot a podmínek, ke kterým se státy zavázaly v kontextu mezinárodních organizací a uskupení. Zde se jako příklad jeví právě legislativa EU, která je nadřazená legislativám členských států. Rostoucí moc orgánů EU a jejich snaha o vytvoření jednotného prostředí a snaha o udržení pozitivních makroekonomických indikátorů může vést k upřednostňování hodnot pro toto prostředí jako celek i za konsekvence omezování dalších členských států, pro které by například určité nařízení (resp.

doporučení) k realizaci určitého kroku či určitého typu hospodářské politiky mohlo vést k omezení jejich vlastního cyklu či rovnou k poklesu jejich ekonomiky.

Globalizace také výrazně ovlivňuje pohyb osob, tento fakt by mohl být dalším důvodem, kdy mnoho obyvatel rozvojových zemí z EU migruje za prací a lepšími životními podmínkami do vyspělejších zemí, odkud posílají část svých výdělků zpět svým relativně chudším rodinám v rozvojových zemích, jedná se tedy o formu nákladů ušlé příležitosti, jelikož by se tyto finanční prostředky mohly promítnout do agregátních výdajů samotné vyspělé země a vést tak k růstu HDP.

6 Závěr

Globalizační procesy hrály a v budoucnu dále hrát budou důležitého aktéra ve vývoji ekonomik po celém světě, mohou zapříčinit pozitivní i negativní konsekvence. V provedené korelační analýze byla prokázána závislost mezi indexem globalizace a růstem HDP, směr korelace zemí se liší, kladný směr byl prokázán u zemí označovaných jako rozvojové, u zemí vyspělých byl směr prokázán záporný, tedy v rozvojových zemích s růstem indexu globalizace roste i HDP a v zemích vyspělých naopak s růstem indexu globalizace klesá HDP. V práci bylo zmíněno několik potenciálních důvodů, proč výsledky analýzy dopadly právě takto, těchto důvodů je mnoho a jejich vlivy je třeba zevrubně rozebrat, na což by byl maximální povolený rozsah této práce nedostatečný. Přínos práce lze označit jako informativní pro oblast makroekonomického vývoje ve spojitosti s globalizací a provedený výzkum ukazuje, že mezi růstem HDP a globalizací existuje potenciální spojitost a globalizace hraje důležitého pozitivního, resp. negativního aktéra v oblasti vývoje ekonomik.

7 Seznam literatury

- BEDNÁŘOVÁ, Pavla, 2016. *Vývoj makroekonomických nerovnováh v zemích EU v souvislosti s integračními a globalizačními procesy* [online]. Liberec: Technická univerzita v Liberci [cit. 2023-03-27]. ISBN 978-80-7494-298-3.
- BUŘÍK, Lukáš, 2005. *Kladné i záporné stránky globalizace*. Finance.cz [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/51215-kladne-i-zaporne-stranky-globalizace/>
- ETH ZURICH, 2021. *Globalisation Index* [online]. Zurich: KOF Swiss Economic Institute [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
- EVROPA & JÁ, 2021. *CO JE EVROPSKÁ UNIE?* [online]. Evropská komise [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/cs/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html
- HINDLS Richard a kol. 2007. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing. ISBN 978-80-86946-43-6.
- HIRST, Paul a Grahame THOMPSON, 2002. The Future of Globalization. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association* [online]. London: NISA Sage Publications, **37**(3), 247-265 [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: doi:10.1177/0010836702037003671
- KRAFT, Jiří, Aleš KOCOUREK a Pavla BEDNÁŘOVÁ, 2021. *Ekonomie I*. 11. vyd., aktualizované. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7494-562-5.
- MEZŘICKÝ, Václav, 2012. *Globalizace* [online]. Praha: Portál [cit. 2023-03-18]. ISBN 978-80-717-8748-8. Dostupné z: <https://obchod.portal.cz/e-knihy/globalizace-e-kniha/>
- SHEFFIELD, Jim, Andrey KOROTAYEV a Leonid GRININ, ed., 2013. *Globalization: Yesterday, Today, and Tomorrow* [online]. USA: Library of Congress [cit. 2023-03-27]. ISBN 978-1-938158-08-7. Dostupné z: <https://www.hse.ru/data/2013/05/23/1299088719/Globalization.pdf>
- WB, 2022. *GDP growth (annual %)* [online]. Washington, D.C.: The World Bank Group [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>
- WB, 2023. *Statistická databáze* [online]. Washington, D.C.: The World Bank Group [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/>